

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБЛЕНОЇ У БРИТАНІЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОДЕЛЕЙ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

У публікації представлено результати експериментальної перевірки ефективності розробленої методики навчання моделей комунікативної поведінки старшокласників загальноосвітніх шкіл у Британії. Стаття присвячена експериментальному підтвердженню ефективності впровадження в навчальний процес розробленої автором методики.

Оволодіння іншомовним міжкультурним спілкуванням, яке передбачає формування в учнів певного рівня комунікативної компетенції для вирішення комунікативних завдань, є одним із найголовніших завдань сучасної методики навчання іноземних мов (ІМ). Комунікативна компетенція визначається як спроможність людини організовувати свою мовленнєву діяльність в її продуктивних і рецептивних видах адекватно до ситуації спілкування; вирішувати засобами ІМ задачі спілкування в основних сферах людської діяльності, досягаючи взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови відповідно до норм і традицій культури народу, мова якого вивчається [1: 190]. Тому й учнів, які вивчають англійську мову, слід навчати моделей (норм, стандартів) комунікативної поведінки у відповідній мовній спільноті [2].

Аналіз спеціальної літератури з проблеми показав, що проблема навчання і формування міжкультурної комунікативної компетенції (МКК) неодноразово порушувалася сучасними науковцями: розглянуто її структуру, розроблено методики і сформульовано конкретні рекомендації щодо її формування, визначено об'єкти контролю рівня сформованості МКК (Т.М. Астафурова, Н.Ф. Бориско, Л.П. Голованчук, Т.А. Лавиш, С.Ю. Ніколаєва, О.Г. Оберемко, Ю.І. Пасов, В.В. Сафонова, Н.К. Скляренко, І.А. Стернін, П.В. Сисоєв, О.Б. Тарнопольський, С.Г. Тер-Мінасова, Г.Д. Томахін, В.П. Фурманова, І.І. Халєєва, Л.І. Харченкова та ін.; Р. Adams, J. Chick, M. Brandt, L. Bredella, P. Brown, M. Byram, M. Fleming, J. Gumperz, C. Kramch, E. Murphy, S. Stempleski, B. Tomalin, J. Valdes). Серед цих питань недостатньо розробленим і принципово важливим залишається питання навчання моделей комунікативної поведінки (МКП), притаманних країні, мова якої вивчається. У методичній літературі описана спроба визначити та ознайомити читачів із найрозповсюдженішими МКП США [3], а також із системою навчання цих МКП студентів вищих навчальних закладів [2: 22-24; 4: 755-760]. Метою нашого дослідження є визначення та розгляд відповідних МКП у Великобританії та методика навчання таких моделей учнів старшої школи.

Невирішеним також залишається принципово важливе питання експериментальної перевірки ефективності розробленої методики навчання МКП у Британії учнів старших класів ЗОШ. Тому метою цієї статті є описати результати експериментальної перевірки ефективності розробленої методики навчання МКП у Британії учнів старших класів загальноосвітніх шкіл (ЗОШ) на уроках англійської мови.

Експеримент складався з двох серій. У цій статті ми розглянемо хід та результати другої серії експериментального дослідження. Учасниками експериментального навчання, яке проводилося в природних умовах з 12 січня до 19 березня 2004 року в середній школі № 17 м. Житомира, були учні одинадцятих класів, які склали дві експериментальні групи (ЕГ): ЕГ-4 (14 осіб) та ЕГ-5 (14 осіб). Загальна кількість учасників експерименту – 28 осіб. За класифікацією П.Б. Гурвича [5: 26-36], це експериментальне дослідження було базовим, вертикально-горизонтальним, природним, відкритим методичним експериментом.

Гіпотеза другої серії експерименту: успішне оволодіння старшокласниками ЗОШ МКП у Британії як невід'ємного компоненту МКК, прогнозування можливих комунікативних "пасток" і запобігання виникнення культурного шоку під час перебування в країні, мова якої вивчається, можливе за умов: 1) використання спеціальної підсистеми вправ, створеної в межах системи вправ для навчання говоріння; 2) вибору оптимального варіанту методики навчання старшокласників МКП у Британії; 3) методика навчання МКП у Британії сприяє підвищенню рівнів загальної культури мовлення та загальної культурної грамотності учнів старших класів. Представимо структуру методичного експерименту в табл. 1.

Зупинимося на визначених етапах докладніше. При проведенні *передекспериментального зрізу* ми виходили з того положення, що головною вимогою до зрізів є їхня повна адекватність суті дослідження, що проводиться [4: 47]. Тому об'єктом контролю був рівень знань учнями старшої школи МКП у Британії в межах теми "Telephoning in Britain".

Таблиця 1.

Структура методичного експерименту

Етапи експериментального навчання	Час проведення	Кількість годин	Кількість груп / учасників	Основні завдання
1. Передекспериментальний зріз	12. I – 17. I. 2004 1 тиждень	1	2 28 уч.	Визначення вихідного рівня володіння знаннями МКП у Британії
2. Експериментальне навчання	19. I – 15. III 2004 7 тижнів	22	2 28 уч.	Перевірка ефективності розробленої методики навчання МКП у Британії у ДМ
3. Післяекспериментальний зріз	17 – 22. III 2004 1 тиждень	1	2 28 уч.	Визначення досягнутого рівня володіння знаннями та сформованості знань і умінь володіння МКП у ДМ

На першому етапі експерименту з метою визначення вихідного рівня знань МКП у Британії з теми "Telephoning in Britain" було проведено передекспериментальне тестування старшокласників. Наводимо фрагмент тесту, який виконували учні:

Приклад 1

Read the following statements and choose the most appropriate variant(s) from the suggested below.

1. *If you need to make a telephone call from the street in Britain look for a telephone booth or a telephone*

- a) inside big supermarkets and small boutiques.
b) in most pubs and public buildings.
c) on most street corners, shopping precincts, railway, bus stations.*

2. *The main types of British public telephones are: _____*

- a) coin operated phones.
b) card-phones.
c) mobile phones.*

3. *Telephone cards are sold by _____*

- a) post offices.
b) retailers, newsagents.
c) newsstands.*

4. *To learn the telephone number you need one may from _____*

- a) the telephone directories.
b) Directory Enquiries.
a) International Operator.*

Key: 1 – b, c; 2 – a, b; 3 – a, b, c; 4 – a, b.

Тестування проводилося на першому занятті протягом 15-20 хвилин. Тести виконувалися кожним учнем окремо на індивідуальних бланках для відповідей. За кожну правильну відповідь учень отримав 1 бал. Тест містив 11 запитань, тому максимальна кількість балів, яку міг отримати учень за відповіді на всі запитання, складає 11 балів. Якщо питання передбачало декілька правильних відповідей (2 чи 3), то за кожну правильну відповідь нараховувалося 0,5 чи 0,3 бала відповідно. Для визначення вихідного рівня знань МКП у Британії ми знаходили коефіцієнт навченості за формулою В.П.Беспалька: $K=A/N$, де А – кількість правильних відповідей, а N – максимально можлива кількість балів [2: 56]. При цьому виконання завдань вважалося задовільним, якщо А становило не менше 0,7.

Результати передекспериментального тестування представлено в табл. 2.

Таблиця 2.

Порівняльна таблиця результатів перед- та післяекспериментального тестування учнів

Індекс групи	Коефіцієнт навченості за результатами передекспериментального навчання	Коефіцієнт навченості за результатами післяекспериментального навчання	Приріст
ЕГ-4	0,48	0,91	1,9
ЕГ-5	0,51	0,87	1,7

Аналіз результатів передекспериментального тестування в експериментальних групах показав, що середній рівень знань МКП у Британії з теми "Telephoning in Britain" склав 0,48 в ЕГ-4, та 0,51 в ЕГ-5. Мінімальний показник в обох групах склав 0,28, а максимальні показники по групах: ЕГ-4 – 0,62, ЕГ-5 – 0,6. Оскільки ці ре-

зультати не досягли коефіцієнта навченості – 0,7 за В.П. Безпальком, можна стверджувати, що учні обох груп не володіють на достатньому рівні знаннями про МКП у Британії, які є необхідними для взаєморозуміння при спілкуванні представників двох культур – української та британської. Тому було неправомірним проводити передекспериментальний зріз для визначення рівня сформованості навичок і умінь володіння МКП у Британії в діалогічному мовленні (ДМ). Крім того, ця тема не вивчалася учнями раніше.

Недостатньо високі результати передекспериментального зрізу (див. табл.1) підтверджують необхідність виконання спеціального комплексу вправ, побудованого на основі розробленої в дослідженні підсистеми вправ для навчання старшокласників ЗОШ МКП у Британії.

Експериментальне навчання проводилося в природних умовах на основі підготовленого автором навчального матеріалу [7; 8] на уроках англійської мови поряд з навчанням іншомовного програмного матеріалу, займаючи приблизно половину навчального часу на уроці, та тривало 9 тижнів.

Основними цілями експериментального навчання були: 1) підтвердити принципову адекватність методики навчання старшокласників МКП у Британії; 2) визначити ефективність двох варіантів методики навчання МКП у Британії; 3) простежити, як навчання МКП у Британії сприяє підвищенню рівня загальної культури мовлення та рівня загальної культурної грамотності учнів старших класів ЗОШ.

Розкриємо зміст експериментального навчання. Цей методичний експеримент був вертикально-горизонтальним. Його *вертикальний характер* надає змогу зробити висновок про загальну ефективність методики навчання МКП у Британії шляхом порівняння рівня знань МКП у Британії до і після експерименту, а також визначити рівень сформованості навичок і умінь володіння МКП у Британії учасниками експерименту після експериментального навчання. *Горизонтальний характер* експерименту полягав у порівнянні двох варіантів комплексів вправ для навчання старшокласників МКП у Британії.

Незмінними величинами були: 1) рівень підготовки учасників експерименту; 2) склад експериментальних груп; 3) тривалість навчання (9 тижнів); 4) асистент – автор розробленої методики.

Змінною величиною було: 1) використання двох різних варіантів комплексів вправ для навчання МКП у Британії.

Розроблена нами методика навчання МКП у Британії реалізовувалася за допомогою спеціально створеної підсистеми вправ у два етапи: підготовчий та основний. Варто зауважити, що *підготовчий етап* роботи експериментатор починав з бесіди про особливості вербальних та невербальних МКП у Британії у соціально-побутовій сфері спілкування [5; 6], з якими учасники експерименту стикаються в навчальних типових комунікативних ситуаціях (НТКС). Крім того, на цьому етапі здійснювалася подача нового навчального матеріалу за допомогою методично-автентичних інформативно-пізнавальних текстів, мета яких – ознайомити учасників експерименту з МКП у Британії. *Основний етап*, який складався з умовно-комунікативних та комунікативних вправ, мав на меті сформулювати навички і вміння володіння відповідними МКП у Британії за допомогою НТКС у ДМ у соціально-побутовій сфері спілкування.

Як зазначалося вище, власне експериментальне навчання проводилося на основі двох варіантів спеціально створених комплексів вправ. Учасники ЕГ-4 навчалися за варіантом "А" комплексу вправ, який передбачав формування знань, навичок і умінь володіння МКП у Британії порівняно з відповідними МКП в Україні. Учням пропонувалися рецептивно-репродуктивні та продуктивні умовно-комунікативні та комунікативні вправи, спрямовані на порівняння МКП у Британії та Україні. Слід зазначити, що в цьому комплексі вправ застосовувалися вправи-проекти, при виконанні яких учні повинні були самостійно знайти певну інформацію безпосередньо з "перших рук": розпитати працівників телефонних служб, знайти необхідну інформацію зі спеціальних довідників, знайти і навчитися користуватися телефонами-автоматами тощо. Іншими словами, старшокласники повинні були зуміти пояснити іншомовному товаришеві, як і чим відрізняються МКП у Британії від МКП в Україні. Наведемо декілька прикладів.

Приклад 2

Мета вправи: навчити учнів самостійно знаходити необхідну інформацію про МКП в Україні і порівнювати її з відповідною в Британії.

Інструкція: *In the pictures below you can see the most common types of public telephones in Ukraine. Usually they come with clear instructions of their usage on the phone or inside the booth.*

coin-operated
and card-phone

card-phone

a) Do you know how they operate?

Yes

Make sure you know the way they operate: find public telephones shown in the pictures in your city or town and learn the way they operate. Write in-

No

Find public telephones shown in the pictures in your city or town and learn the way they operate. After this write instructions on their usage to be ready

structions on their usage to be ready to explain how they operate to your British friend. (Follow the examples given in the passage "Public telephones").

to explain them to your British friend. (Follow the examples given in the passage "Public telephones").

b) Your classmate is going to visit Britain. Inform him/her about the differences and similarities of telephone operating in Ukraine and Britain.

Приклад 3

Мета вправи: навчити учнів самостійно знаходити потрібну інформацію з елементами МКП в Україні.

Інструкція: Your British friend visiting Ukraine now asked you to tell him about the way the telephone calls are made in Ukraine.

a) Do a kind of a research work, learning the necessary information from telephone books, Directory Enquiries or "Ukrtelecom" tellers concerning the following items:

- whether you need to dial the area code if you are making a call within the same area in Ukraine;
- whether you need to dial the area code if you are making a long-distance call within Ukraine;
- how the long-distance calls within the same area/Ukraine/ countries of the former USSR are charged;
- what the main codes for mobile phones inside Ukraine are.

Make necessary notes to be ready to answer your friend's questions.

a) Work in groups of three students. One of you is himself; the others are his/her British friends.

Ukrainian student	British friends
Share the information you've learned from telephone books, Directory Enquiries or "Ukrtelecom" tellers with your British friends.	Ask your friend the following questions: 1) Is it necessary to dial the area code if I'm making a call within the same area in Ukraine? 2) Is it necessary to dial the area code if one is making a long-distance call within Ukraine? 3) How are the long-distance calls charged? 4) What are the main codes for mobile phones inside Ukraine?

Учасники ЕГ-5 навчалися за варіантом комплексу вправ "Б", який був спрямований на формування знань, навичок і вмінь володіння МКП у Британії. У цьому варіанті комплексу вправи на порівняння МКП у Британії з МКП в Україні замінювалися рецептивно-репродуктивними та продуктивними, умовно-комунікативними вправами на формування знань, навичок і умінь володіння старшокласниками МКП тільки у Британії.

Повідомлення нової інформації про МКП у Британії, а також навчання інтерактивного виду мовленнєвої діяльності – ДМ відбувалося як на матеріалі методично-автентичних інформаційно-пізнавальних текстів та автентичних діалогів-зразків, так і в максимально наближених до умов реальної комунікації НТКС, що значно підвищувало інтерес до спілкування. Підготовчий етап роботи експериментатор починав з бесіди про особливості вербальних і невербальних МКП у соціально-побутовій сфері спілкування, з якими учні зустрічаються в НТКС.

Наприкінці експериментального навчання був проведений *післяекспериментальний зріз*, який складався з двох частин. Метою першої частини було тестування рівня знань МКП у Британії з теми, що вивчалася. Для тестування старшокласникам було запропоновано той самий тест, що вони робили під час передекспериментального зрізу (див. Приклад 1).

Мета другої частини зрізу – визначити рівень сформованості навичок і вмінь володіння старшокласниками ЗОШ МКП у Британії у ДМ після проведеного навчання, тому учням було запропоновано дві НТКС, аналогічні до тих, з якими вони зустрічалися під час вивчення теми "Telephoning in Britain": у першій учням пропонувалося подзвонити до одного з підрозділів служби "999" і повідомити про екстремальну ситуацію, в яку потрапив учень під час перебування в Британії; у другій – подзвонити в довідкову службу і дізнатися номер телефона необхідного учневі абонента чи замовити міжміські або міжнародні переговори. Кожна пара учнів одержувала картку з індивідуальними НТКС.

Наведемо приклади деяких завдань післяекспериментального зрізу:

Приклад 4

Work in pairs. Role-play emergency situation suggested below.

Student 1

You are a caller. (Your name, address, telephone number and the description of the situation are on your role card.) Dial for Emergency Calls Service, describe your problem, answer the questions of the Switchboard Operator and Emergency service worker, ask for a piece of advice or recommendations.

Student 2

Firstly you're an Emergency Switchboard Operator. Answer the telephone. Ask the caller what Emergency Service he/she needs. Put him/her through to the Emergency Service he/she needs.

Then you're working for Ambulance/ Fire/ Police Service. Listen to the caller. Give him/her some recommendations according to the emergency situation he/she describes.

Make use of the information on your role card.

Name	Address	Telephone number	Emergency situation
Jerry O'Neill	22 Brook Avenue, Nettlebed	264832	From your window you can see a thick smoke coming from the windows and doors of the backer's. The ground floor is on fire.

Приклад 5

Work in pairs:

You are an operator of the Directory Enquiries. Answer your client's calls using the information from the telephone directory below.

You are a caller. Dial for the Directory Enquiries Service (☎ 192) and find out the telephone number of Stevenson E.K. living in Carterton.

Telephone directory (fragment)

Dale T.C, 11 Grange Park.....	Didcot 816274 (0655)
Dalgaro B.J, 7 Park End.....	Wantage 69875 (0889)
Oxford University Press, 2 Walton Street.....	Oxford 50007 (0865)
Stevenson E.K, 22 Richens Street	Carterton 858377 (043)
Dillons Andrew, 93 Rose Hill.....	Aylesbury 656999 (0443)
Challenton Management Service Ltd, 44 Beaumont Street	Witney 70543 (0976)
Clive Reed Wellington D.N, 14 Stanton Hill.....	Stanton St. John 807 (076)

Мовленнєвий продукт учасників експерименту записувався на магнітну плівку з метою подальшого аналізу висловлювань учнів за основними та додатковими критеріями оцінки вмінь володіння МКП у Британії у ДМ. До основних критеріїв ми віднесли:

1) відповідність змісту висловлювання комунікативній ситуації (ступінь реалізації комунікативного завдання). Показник відповідності змісту висловлювання мовленнєвій ситуації вимірювався відношенням кількості реплік, спрямованих на реалізацію комунікативного завдання учня, до загальної кількості реплік;

2) наявність у висловлюванні учнів лінгвістичних засобів, специфічних для ДМ. При оцінці мовленнєвого продукту учнів ми користуємося 25-бальною ранговою шкалою і враховуємо вживання характерних для автентичного усного спілкування таких мовних і мовленнєвих засобів, як неповні речення, еліпси на всіх мовних рівнях, скорочені форми, "заповнювачі мовчання", "готові" речення у вигляді соціально-етикетних кліше, мовленнєві формули, прості за структурою речення тощо, які є можливими способами реалізації комунікативних намірів (КН) співрозмовників;

3) ступінь реалізації комунікативного наміру кожного комуніканта (вживання притаманних соціально-побутовій сфері типів та видів КН). Показник ступеня реалізації КН кожного комуніканта вимірюється відношенням кількості реплік, спрямованих на реалізацію комунікативного наміру учня, до загальної кількості реплік;

4) дотримання національного мовленнєвого етикету при спілкуванні в соціально-побутовій сфері (дотримання відповідної до ситуації спілкування інтонації, уникнення вживання категоричних суджень у висловлюваннях, мінімальне використання кінетичних засобів, дотримання відповідної дистанції між комунікантами). Обчислення цього якісного критерію здійснювалося за 15-бальною ранговою шкалою.

До додаткових критеріїв належать:

5) відносна правильність мовлення (врахування лише комунікативно значущих помилок);

6) темпоральні характеристики мовлення (кількість хезитаційних пауз, їх тривалість, кількість хибних початків, повторів);

7) темп (задовільним вважався темп 180 складів на хвилину).

Середні показники післяекспериментального зрізу в ЕГ-4 та ЕГ-5 представлені в таблиці 2.

Середні показники рівня сформованості навичок і умінь володіння МКП у Британії у діалогічному мовленні (післяекспериментальний зріз)

	Індекс групи	Отримані бали за окремими критеріями							За всіма критеріями	
		Основні				№				
		Відповідність змісту висловлювання комунікативній ситуації	НАЯВНІСТЬ СПЕЦИФІЧНИХ ДЛЯ ДМ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ	Ступінь реалізації комунікативного наміру	Дотримання мовленнєвого етикету при спілкуванні у соціально-побутовій сфері	Відносна правильність Мовлення	Темпоральні характеристики мовлення	Темп	Сума набраних балів	Середній коефіцієнт навченості
1	ЕГ - 4	546	671	401	398	243	118,5	274,5	2652	0,94
2	ЕГ - 5	534	646	379	387	241	109	270	2584	0,92
Максимальні показники		20	25	15	15	10	5	10	2800	1

У цілому аналіз результатів експерименту (див. табл. 1 та 2) показав, що застосування розробленої підсистеми вправ для навчання старшокласників ЗОШ МКП у Британії у ДМ привело до значного приросту рівня знань МКП у Британії (ЕГ-4 – 1,9; ЕГ-5 – 1,7), сформованості навичок і умінь володіння МКП у Британії в обох експериментальних групах. Такий висновок нам дозволив зробити той факт, що середній коефіцієнт навченості володіння знаннями МКП у Британії значно підвищився (див. табл. 1), крім того, всі учасники експерименту після проведеного експериментального навчання продемонстрували достатній рівень навченості. Отже, результати експериментального навчання підтвердили принципову адекватність запропонованої методики навчання старшокласників ЗОШ використання МКП у Британії у ДМ.

Перейдемо до розгляду результатів експериментального навчання по горизонталі. З цією метою порівняємо ефективність двох варіантів методики навчання МКП у Британії (див. табл. 2).

Як видно з таблиці 2, кращі результати як за основними критеріями: відповідність висловлювання комунікативній ситуації (ЕГ-4 – 546 балів, ЕГ-5 – 534 бали), наявність лінгвістичних засобів, специфічних для ДМ (ЕГ-4 – 671 бали, ЕГ-5 – 646 балів), ступінь реалізації КН (ЕГ-4 – 401 бал, ЕГ-5 – 379 балів), дотримання мовленнєвого етикету при спілкуванні в соціально-побутовій сфері (ЕГ-4 – 398 балів та ЕГ-5 – 387 балів), так і за додатковими критеріями: відносна правильність мовлення (ЕГ-4 – 243 бали, ЕГ-5 – 241 бал), темпоральні характеристики мовлення (ЕГ-4 – 118,5 балів, ЕГ-5 – 109 балів), темп (ЕГ-4 – 274,5 балів, ЕГ-5 – 270 балів) показали учасники ЕГ-4. Таким чином, можна стверджувати, що методика навчання за варіантом "А", тобто оволодіння МКП у Британії порівняно з МКП в Україні є ефективнішою за методику навчання МКП тільки у Британії.

Все викладене вище дозволяє зробити наступний *висновок*: виконання експериментальної підсистеми вправ позитивно вплинуло та значно покращило рівень знань МКП у Британії, а також на такі характеристики рівня сформованості навичок і умінь володіння МКП у Британії учнів, як: відповідність змісту висловлювання комунікативній ситуації, наявність лінгвістичних засобів, специфічних для ДМ, ступінь реалізації комунікативного наміру, дотримання мовленнєвого етикету при спілкуванні в соціально-побутовій сфері, правильність, темпоральні характеристики та темп мовлення, що сприяло підвищенню рівня загальної культури ДМ і рівня загальної культурної грамотності та формуванню МКК у старшокласників ЗОШ.

Успішність навчання визначається прогресивними змінами в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю за певний фіксований відрізок часу [5: 201]. Отже, спираючись на викладене вище, можна стверджувати, що результати експерименту підтвердили нашу гіпотезу і свідчать про те, що застосування розробленої методики навчання МКП у Британії дозволяє раціонально керувати процесом формування МКК учнів старшої школи, а відтак покращити загальну успішність учнів у процесі оволодіння ними іноземною мовою. Таким чином *подальші роботи в галузі навчання МКП у Британії старшокласників ЗОШ будуть пов'язані із розробкою методичних рекомендацій щодо організації навчання МКП у Британії старшокласників ЗОШ.*

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). – С-Пб: Златоуст, 1999. – 469 с.
2. Тарнопольский О.Б. Этикетное коммуникативное поведение и обучение ему в курсах иностранных языков/ International Scientific Conference "At the Threshold of the Millennium: Through Language and Culture Studies to Peace Harmony and Cooperation"/ Linguarum VIII. – Vol. 3. – 2001. – P. 755 – 760.
3. Тарнопольский О.Б., Скляренко Н.К. Стандарты коммуникативной поведінки у США. –К.: Видавничий центр КДПУ, 2000.– 175 с.
4. Tarnopolsky O., Sklyarenko N., Dimova L. Teaching Students of English Communicative Behavioural Patterns // Иноземні мови.– 1999.–№ 3. – С. 22-24
5. Беспалько В.П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний // Советская педагогика. – 1968. - №4. - С. 52-69

6. Гурвич П.Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков. – Владимир: Изд-во Владимирского гос. пед. ин-та им. П.И.Лебедева-Полянского, 1980. – 104 с.
7. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
8. Красковська О.Л. Моделі комунікативної поведінки як невід'ємний компонент процесу навчання старшокласників міжкультурного іншомовного спілкування // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – К.: Видавничий центр КНЛУ. – 2002. – № 5. – С.61-70
9. Красковська О.Л. Моделювання процесу міжкультурного спілкування для навчання старшокласників загальноосвітніх шкіл моделей комунікативної поведінки Великобританії // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – К.: Видавничий центр КНЛУ. – 2003. – № 6. – С. 89-100
10. Красковська О.Л., Скляренко Н.К. Навчання старшокласників моделей комунікативної поведінки у Британії. Частина I. "Бібліотечка журналу "Іноземні мови" – К.: Ленвіт, 2004. – Вип. 2 – 63 с.
11. Красковська О.Л., Скляренко Н.К. Хоменко О.В. Навчання старшокласників моделей комунікативної поведінки у Британії. Частина II. "Бібліотечка журналу "Іноземні мови" – К.: Ленвіт, 2004. – Вип. 3 – 48 с.
12. Штульман Э.А. Теоретические основы организации научно-экспериментального методического исследования // Иностр. яз. в школе. – 1980 – № 1. – С. 42-47.

Матеріал надійшов до редакції 12.11.2004р.

Красковська О.Л. Результаты экспериментальной проверки эффективности разработанной в Британии методики обучения моделей коммуникативного поведения учеников старшей школы.

В данной публикации представлены результаты экспериментальной проверки методики обучения старшеклассников общеобразовательных школ моделей коммуникативного поведения. Статья посвящена экспериментальному подтверждению эффективности внедрения в учебной процесс разработанной автором методики.

Kraskov'ska O.L. Verification and confirmation of effectiveness of teaching communicative behavioural patterns to senior students of the secondary schools.

The article focuses upon the problem of teaching communicative behavioural patterns to senior students of the secondary schools. The article dwells upon verification and confirmation of effectiveness of the suggested assessment design in the process of experimental teaching.